

FERDINANDY GYÖRGY

Látogatók

Eljönnek ide hozzám, megmerítkeznek a vízben. Szürcsölik a cukornád levét, pillednek a ventilátor acélszárnya alatt. Körülszimatolnak, nem értik, hogy miért panaszkodom. Végeredményben mindent elértem; házam van és hazám, szép, engedelmes feleségem, tágranyílt szemű kisleány. Írom a könyveimet, és körülöttem egész évben süt a nap.

Ahogy így elnézem őket, boldogok. Belestek, vélik, a kulisszák mögé. Én pedig nem ábrándítom ki őket. Eljátszom a jó gringót vagy a részeges csavargót. Nem adom ki magam.

Amíg itt vannak, elfelejtem valamennyi bajomat. A zajt. Azt, hogy egy pillanatig se marad magára az ember. Vagy hogy nincs körülöttem semmi, de semmi mozdulatlan. Mindig csak a tenger. A hiábavaló erőfeszítés. Seholy egy fa, egy víztükör vagy egy hegyvonulat.

Amikor elmennek, dolgozom tovább. Nem hagyom összezavarni magam.

Tulajdonképpen nem hiányoznak. Elszoktam a beszédől, fárasztanak. Kiviszem őket a partra, árnyékot keresek. Ők meg napoznak, pancsolnak a vízben, kenegetik magukat.

Néha intenek, kacsintanak. Azt hiszik, értik. A honvágy! – bólogatnak. Nekik már ez is van, három nap után. Három napig volt nekem is, igaz. De azután soha többé, harminczor háromszáz hatvanöt nap alatt.

Máskor vigasztalnak. A magunkfajta – mondogatják – mindenütt idegen. Még a szülőfalujában is az. Nem látják, hogy én ebbe a képbe itt beletartozom. Jó gringó vagy részeges csavargó, s bennszülöttek idevalósínak tartanak.

Ha mégis észreveszik, elnémítja őket a tisztelet. Ők is szerettek volna egy ilyen második dobást. Azt hiszik, hogy a tudathasadás valami nagyszerű dolog. Odaát tér és idő keresztfájára feszítve él az ember. Én pedig leszálltam erről a keresztől. Tér, idő: kiléptem belőlük itt a trópuson.

Szóval, tulajdonképpen egész jól megvagyok. Csak egy kicsit belefáradtam az alkalmazkodásba. Idegesítenek a színek, a szavak. Ez ellen pedig nincs csodaszer. Hiába szép, engedelmes feleségem, árnyékosszemű fiam.

Dolgozom. Biztos, ami biztos. Ha levetném ezt a maskarát, mi maradna? Hogyan tudnám elviselni magam?

Megmerítkeztek az Óceánban, elpilledtek a ventilátor acélszárnya alatt. Boldog ember vagy – mondják. Micsoda légüres tér! Megvalósítottam az álmaimat.

Porte des Lilas

Nyúl Péter itt Párizsban végzett magával. Egy zugszállóban találtak rá, a Porte des Lilas közelében. Akkor már hetedik éve élt Nyugaton.

Tulajdonképpen nem is rosszul: ügynök volt, számítógépekkel foglalkozott. Csakhogy azon a nyáron kijött Párizsba a magyar válogatott. Ő pedig, Nyúl úr, hosszú-

távfutó volt. Először csak felkereste a haverokat, de azután velük is maradt. Amikor pedig elutaztak, felakasztotta magát. Még nem volt harmincéves, és ennek ma már több mint harminc éve van.

A diákotthonban, ahol összekerültünk, mindenből kettő: két ágy, két polc, két asztal és két éjjeliszekrény volt a szobákban, két mosdó, két fogas. Ő pedig mindjárt első nap leszerelte a berendezés felét. Amikor megkérdeztem tőle, hogy mi ütött belé, azt felelte, hogy gyűlöli a szimmetriát.

- Nyúl! - mérgelődtem. - Ne hülyéskedj!

- Neked csak Nyúl úr - felelte komoran.

A haja vörös volt, a szeme zöld. A fogai, hogy úgy mondjam, egymásra tolódtak, mindent összevetve inkább rókához, mint nyúlhoz hasonlított. Mégis, vonzotta a nőt. Ápolt volt, szótlan, titokzatos. Nem felejtette el, aki látta. A csend burka, ami körülvette, nekem is mindig elszorította a torkomat.

Pedig nem volt érzéketlen, ó dehogya! Ha néha megcsuklott a hangja, vagy ha elpirult, mintha összedőlt volna a világ: azt hittem, menten sírva fakad. Magányos sem: volt már neki menyasszonya is. Minket akkoriban még az utcalányok is kinevettek, de neki volt, és nem is akármilyen. Egy számtantanárnő, aki a leánygimnáziumban tanított.

Nagy, debella lány, nem emlékszem a nevére, meghatóan esetlen, amint francia módra nevelte a könnyed, viláfgias Nyúl urat. Hiába látszott rajta a szolid, polgári környezet, olyan szerelmes volt, hogy mindenki megszerette érte. A diákotthonban ő képviselte az idegent, ami majd egyszer minket is befogad.

Később szobát béreltek valahol, a lány autót vett, egyre ritkábban láttam a barátomat. Azután hirtelen vége lett az egésznek. Szakítottak. Monsieur Nyúl megint egyedül üldögélt a törzshelyén, és ceruzával a szájában böngészte az újságokat.

Egyszer megkérdezte, hogy akarok-e pénzt. Dolgozni kellett volna érte. Másnap reggel felhívtam őt:

- Nyúl úr? Itt vadász. Bumm! Ön halott!

Nem felelt, letette. Később, amikor szóba hoztam a munkát, válaszra se méltatott. Már nem volt autója, én vittem fel Párizsba, valami tanfolyamra, a koromfekete kölcsöntaximon.

Azokban az időkben még egész éjjel tartott a kocsikázás Párizsig a régi, a négyes műúton. Nyúl úr sosem volt beszédes. De akkor éjjel már olyan védtelen volt, mint a kiselejtezett versenylovak. Félt volna? Inkább azt hiszem, nem érdekelte az élet. Ebben állt volna a titka. A csend burka. Hogy már mindentől elbúcsúzott.

Volt egy hosszú, fehér heg a homlokán. Mintha tegnap lett volna: ül mellettem a sötétben, még szól a dzsessz az amerikai támaszpontokon. A kocsiban csak a rádió skálája világít, és ez a finom, hosszú sebhely a halántékán, a felém eső oldalán.

Később azt hallottam róla, hogy Belfortban, a Bull-cégnél dolgozott. Nehéz elhinni, hogy már nem él. Talán nem is hittem el soha igazán. Talán nem is létezett soha az a szálloda.

*

Elmúlt harminc év. Pierre-nél csöveztem, egy magyarnál, aki már abban a régi diákotthonban is mellettem lakott. Egy este, hazafelé menet, a Porte des Lilas közelében tilosba váltott a lámpa. Szemerélt az eső, álltunk a rue de Belleville torkolatában. És akkor hirtelen hadonászó kamaszok szaladtak át az úton.

Amikor elének értek, egyikük ráhasalt a motorra, és a szélvédőhöz szorította az arcát. Rövid, vörös haza volt, a szeme zöld, a fogai hegyes róka fogak.

A lámpa már zöld volt. „Menj a fenébe!” – morogta Pierre, az pedig leugrott, és rohant a többiek után. Barátom gázt adott.

– Láttad? – kérdeztem, és ő azt felelte: – „Nem tudom.”

– Szóval felismerted te is.

Nem ittunk aznap este. És mégis, mind a ketten felismertük Nyúl urat.

– Hacsak nem a fia – töprengett Pierre. – Mintha hallottam volna róla, hogy Nyúl Péternek fia van.

Visszamentünk a Porte des Lilas-hoz, de a tántorgó kamaszoknak addigra nyomuk se maradt.

– Egyszer meglátogatott – mondtam. – Akkor még élt a feleségem. Talán egyéves lehetett a fiam.

Álltunk az autósztráda felett, a hídon.

– Aztán, tudod, nem volt pénzünk vacsorára. „Véletlenül van nálam” – mondta. Otthagyta, számolatlanul, az asztalon.

– Elfogadtad?

– Nem mentem utána. Gondoltam, majd csak visszaadom.

Éjfél elmúlt, már elállt az eső. A ring olyan üres volt, mint az idegen, amiről úgy képzeltük, hogy egyszer befogad.

– Menjünk – mondta barátom. Ez volt az a szálloda – tette hozzá. Annak idején itt szállt meg a válogatott.

Djuri

A magyar turista, aki végigballag a Szent Mihály útján, talán nem is tudja, hogy az ötvenes évek: *Gainsbourg*, Jóska *Németh*, Boris *Vian* Párizsából megint elment valaki. Legendás társai után *Djuri*, a rue des Cannelles trubadúrja is magunkra hagyott. Megint egy kicsit magányosabbakká váltak a párizsi öregfiúk, akiknek a Mabilion, az Old Navy és Pergola háromszögében évtizedeken át *Djuri* pincéje volt az otthonunk.

Nem volt zeneszerző, mint *Brassens*, sem virtuóz, mint *Manitas de Plata* vagy *Django Reinhardt*. A szó mai értelmében nem volt sem ismert, sem sikeres. A zenés kabaréból éjfél után mégis hozzá tértek be egy utolsó pohárra a színészek. Akkor, amikor – belefáradva a komédiába – valami mást, valami valódit szerettek volna hallani.

Mert *Djuri* nem örökzöld melódiákat énekelt és nem a mindenkor divatos műdalokat. A peremnépek dalnokának indult, így járta be Görögországtól Mexikóig a világot, és az idegenek, a száműzöttek gitárosa maradt Párizsban is. A kiiktatottak, az elcsatoltak trubadúrja. Kallódók, lepecsételtek, megszámozottak adtak nála egymásnak találkát. Argentínából, Ausztráliából jártak vissza hozzá, hogy újra és újra végighallgassák makogó, lassú halálra ítélt dallamaikat.

Orosz arisztokraták, a Halászó macska utcája, az Exodus törődött hajórakománya, manusok, latinok, galíciaiak ültek körülötte, mint mondogatta: az Egyesült (én inkább úgy mondanám: a Kiirtott) Nemzetek. Azok, akik mégiscsak megmenekültek a Gulágból, és az újvilág olvasztótégelyéből is, hiszen lám, itt vannak, és egymást hallgatva sem szégyenlik a szemükből szivárgó könnyeket.

Nem emlékszem, ki vitt el hozzá először. De arra igen, hogy minden este ült nála egy fészekalja ötvenhatos. Azokban az időkben magyarnótákat pengetett, csak a bennfentesek tudták róla, hogy *Djurinak* hosszú, furcsa görög neve van. Néha betért hozzá

egy-egy balkáni társaság, olyankor jiddisre vagy romára váltott. Máskor a *Preguntitas a Dios* – a *Kérdések Istenkéhez* – lamentációját könnyezték nála végig ágrólszakadt latin-amerikaiak. „Apám zsidó volt, anyám pedig cigány” – szokta a kíváncsiskodóknak mondani, de ez a családja – gyanitom – jelképes lehetett. Azt jelezte, hogy nemcsak a zenéje, hanem Djuri maga is, utolsó véréig a kiirtottak mellett tette le a garast.

Akkor, 1956 után, furcsa, tudathasadásos életet éltünk, huszonéves, újdonsült Párizsiak. Nappal a franciákat majmoltuk, raccsolni tanultunk, tükör előtt és ceruzával a nyelvünk alatt. Azután este leittuk magunkat, és az *Akácus utat* üvöltve ténferegtünk a latin negyed sikátorában. A két véglet között – ezt csak később vettük észre – Djuri pincéje jelenthette volna a józan, a harmadik utat. Elfogadni, hogy idegenek leszünk ezentúl mindenütt a világban, és hogy csak a hasonszőrűek között fogjuk majd néha, tévedésből otthon érezni magunkat, velük hallgatva a héber, a görög, az örmény, a román dalokat. Hogy a Djuri pincéjén kívül nem lesz ezentúl számunkra hely, ahol a meggyalázott múltunk: a vágóhídra vitt, az elgázósított apáknak, a világgá üldözött játszó-pajtásoknak polgárjoga van.

A rue des Canneltes azokban az időkben nem volt még turistanevezetesség. Egy auvergne-inek volt itt üzlete, „*fa, szén, bor*” – *vin, bois, charbon* – hirdette a falra festett cirkalmas felirat. Djurival szemben pedig ott állt Georges fűszerüzlete, ahol egy hordóra kuporodva mindenki megehetette a sajtját és megihatta a vörösborot, amit itt bolti áron fizetett.

Többnyire mi is így vacsoráztunk, és csak utána mentünk le a mélyvízbe, Djurihoz. Nála ötvenhat után még sokáig nem fizettek a magyarok. Tudja, mit csinál – mondogattuk –, megtérül majd neki kamatostól, amikor már megszedtük magunkat, franciák leszünk, és híres emberek. Szánnivalóan elesettek lehettünk, naiv, hosszú hajjú álmodozók, Párizs alacsony égboltja alatt.

Múltak az évek, szétszéledtünk a világban. Én a trópusra kerültem. Tucatnyi alkalommal láttam őt viszont három évtized alatt. Nemrég még *Latzkó* Petivel, akiből időközben tősgyökeres párizsi lett. Djuri fáradt volt, átadta neki a gitárt, strassbourgi évfolyamtársam pedig egész éjjel orosz népdalokat pötyögtetett. Máskor, 1992 májusában, levittem hozzá a párizsi éjszakával ismerkedő trópusi kisfiamat.

– *Megtanítottad magyarul* – bólintott Djuri. – *Viszi majd ő is magával.*

Hogy mit, azt nem mondta meg. Valamit talán abból is, amit a holocaust, a gulágok nemzedéke egy balparti pince mélyén tőle, a kiirtottak trubadúrjától kapott.

Még szüksége lehet rá: körülöttünk fröcsög már újra a gyűlölet, a művelt Nyugat gyártja már újra a békeszerződéseket és a drótakadályokat.

Patikusok

Néha segít a véletlen, és megtalálom egyiket-másikat.

Még csak meg sem öregedtek. Ápoltak, illatosak. Soha nem értettem: miért van, hogy a jómód szépít, a sikeres emberek pedig vonzanak.

A patikusok – példának okáért – már a táborban is elkülönültek. Pedig akkor még nem is voltak azok. De kint, a buszmegállóban volt egy gyógyszertár, és a tulajdonos, Waechter úr meghívott két fiút. A véletlen úgy hozta, hogy a választás a csúf Gerzsonra és a szép Eugénre esett.

Mi akkor még a Vöröskereszt bakancsaiban bukdácsoltunk, és a máltai lovagrend szerezte nekünk az ordas télikabátokat. De Waechter úr már felöltöztette őket. Tapintatos eleganciával: a minőség mindig diszkrét és tapintatos.

Amúgy rendes fiúk voltak, nem nézték le a többieket. Legfeljebb átnéztek rajtuk, és ezt is csak később, amikor a csúf Gerzson már a Waechteréknél dolgozott.

Közben, ezt azért meg kell mondanom, mind a ketten befejezték a tanulmányukat. A szép Eugén valamivel nehezebben: egy szűrőpróbán foltot találtak a tüdején az orvosok.

Mások is voltak így a táborban, a három roma például pozitív volt, de hogy egy napon említsük őket, eszünkbe se jutott. Hamarosan meg is haltak egyébként. Eugén pedig, akárcsak Lord Byron, gyógyultan távozott.

Gerzson közben benősült Waechterékhez. A barátjának csak egy naftalinszagú vidéki gyógyszertár jutott. Néha még láttam az ifjú férj cseresznyepiros sportkocsiját. Befarol a buszmegállóba, ahol állok, int és rohan.

*

Harminc év után kerültem vissza a Rajna mellé. Véletlenül: a lektor, aki a könyvem babrált, erre lakott. A tábort már felszámolták, Waechterék háza helyén hat-sávós autópálya kigyózott. A barakkoknak, ahol két évig éltem, nyomuk se maradt.

Egész éjjel javítottuk a kéziratokat.

- Van itt egy honfitársa - mondta hajnal felé lektorom. - A patikus. Tudja, hol van a patika?

Felhajtotta a kávé, indult; napközben gimnáziumban tanított.

- Nem valami barátságos ember - tette hozzá, kint a kapuban. - Látogassa meg, ha kedve támad. Az ajtón hagyom a kulcsokat.

Délben kimentem a szabadba. Eugén éppen lehúzta a redőnyt, amikor megálltam előtte. „Zárva van” - mondta, és az órájára mutatott. Csak akkor nézett fel, amikor látta, hogy nem mozdulok.

Beengedett, kikapcsolta a telefont.

- Mindent nekem kell csinálnom - magyarázta -, mióta egyedül vagyok.

Elegáns volt most is, ápolt, illatos. De mintha egy kicsit megviselte volna már az élet. A halántékán lüktetett az ér, és remegett a keze, miközben fényesre törölt két hosszú nyakú pezsgőspoharat.

- Szatócs lettem - mondta. - Láttad?

Hát igen, megváltozott a világ. Ma már, ha élni akartak, rágógumit és napszemüveget árultak a gyógyszertárosok.

- Én meg vigéc - feleltem. Nem értette.

- A könyveimet árulom.

- Ez lett belőlünk - mondta, miután megittuk a pezsgőt. - Ki hitte volna!

Tengerentúlra került a vidéki kezdet után. Háromszor robbantották fel az üzletét, hiába mondta, hogy idegen ő is. Hogy ő sem francia. Az első bomba után a gyerekeket telepítette vissza, a másodiknál felesége is követte a fiúkat. Most pedig itt van újra ő is, árulja a rágógumit és a golyóstollakat.

- És Gerzson? - kérdeztem.

- Gerzson! - legyintett. - A Gerzson francia.

Nevettünk. Furcsán hangzott ez a „francia”. Tulajdonképpen megvetettük a befutottakat.

Kettőkor Eugén felhúzta a redőnyt. Kint már ácsorogtak az asszonyok. „Vigyázz! – mondta. – Letaposnak.” Többet nem is beszélünk. Javítottam tovább a kéziratokat.

Egy folt a tüdön, egy hűtlen barát, vagy egy vidéki patika. Ilyen apróságokon múlik az élet. A szép Eugén! Harminc év kellett hozzá, és három robbanás, hogy most, ebben a naftalinszagú külvárosi patikában szóba álljon velem.

Az amerikai telefon

Hús éve élek a trópuson, és fel se hívtam az anyámat. Pedig itt van előttem a kagyló: csak ki kellene nyújtanom a kezem. Mások is így lehetnek vele, legalábbis az én korombeliek. Ha hív valaki, rendszerint éppen csak megkérdezi, hogy átjövök-e, vagy hogy ő mikor jöhet. És még ez sem fordul gyakran elő. Ebben a furcsa, cseppfolyós világban nem divat a barátság, dominózni meg, lent a téren, telefon nélkül is lehet.

Az egyetlen kivétel a Tamkó. Számára létszükséglet: oxigén a telefon. Már több mint tíz éve hív: nyilván a huszonöt éves találkozón kapta meg a címemet. Először nem is emlékeztem a nevére. De azután kikerestem: a tabló jobb sarkában áll, szóke, kerek képű gyerek.

Vasárnap este szól tehát a telefon. Régen rágyújtottam ilyenkor, most már inkább csak amerikai mogyorót ropogtatok. Ő pedig beszél. Eleinte a gyerekekről, később a kertről. Addigra felnőttek már a gyerekek. Amikor meghalt az apja, egész éjjel tartotta a vonalat. Aznap nem keverte a nyelveket. A válásáról viszont inkább csak angolul beszélt. Egész éjjel akkor is, nagy szünetekkel. Találgathattam: ásít, vagy éppen sírva fakad.

Egyszer megkérdeztem tőle, hogy rámállították, vagy hogy tényleg ilyen sok pénze van? Hiába egyazon ország, New Jersey mégiscsak egy másik kontinens. Nem haragudott meg, jót nevetett. Nem tévedtél sokat – mondta. Magánnyomozó volt egy biztosítónál. Ő döntötte el, hogy szimulálnak, vagy tényleg betegek az emberek.

Meg kell mondjam: nem volt számomra rokonszenves ez az állás. Megérezhette: nincsen senkije – mondta. És ilyenkor, vasárnap este, különben is csak félárat fizet.

Nem is firtattam volna tovább a témát, ám valahányszor otthon jártam, ő szabályosan kivallatott. Hogy mit mondtak és mit kérdeztek az Illetékesek.

– Azt, amit te! – mérgelődtem.

Nagyot nyelt:

– És az asszony? – kérdezte. – Add át neki kézcsókjaimat!

Nem feleltem, mást pedig aznap már ő sem kérdezett.

*

A nyáron két otthoni kollégával: M. Miklóssal és Sz. Lacival ültünk a Gerbaud teraszán. Szokásom szerint hangosan beszéltem, nem is vettem észre, hogy Sz. Laci valamit mutogat. Csak akkor hallgattam el, amikor már a vállamon éreztem egy súlyos, nagy kezecskét.

A Tamkó volt, fölösleges is mondanom. Megbeszéltünk valamit, felírta a telefonomat. „Meg mertem volna esküdni rá”... töprengett Sz. Laci. „Nem is tévedtél volna!” – feleltem. És elmondtam, hogy a Tamkó mivel foglalkozik odaát, New Jersey-ben.

Szegény barátom! Kinevettük. Akkor láttam őt utoljára. Az, hogy évek óta erről a találkozásról álmodoztunk, én Délen, ő pedig Északon, se neki, se nekem eszünkbe se jutott.

*

Ilyen volt ez a barátság: nem működött, csak gépi úton. Tamkó egész nap műszerekkel dolgozott. Este is; az egyik képernyőt nézte, a másikkal pedig sakkozott. Velem – beszélgetett. Nem panaszkodott, ilyen volt az élete. Ilyen... embertelen.

Ezen az őszön Floridába készült. Azt mondta, vesz magának egy nyaralót, és ezentúl lent, Délen tölti majd a hideg hónapokat. A közeledben – mondogatta. Nem tudta, hogy a Szigetvilágból föl, Newarkba mennek a gépek, és hogy eddig élt hozzám közelebb.

Lent minden más lesz – mondogatta. Jenki volt már: ő is a hidegre fogta ezt az egész elrontott életet. De lehet, hogy mégsem volt balek. Csak hát a korlátlan lehetőségek honában az éghajlat az egyetlen, amin változtatni lehet.

Hogy leköltözött-e, nem tudom. Eljött a nyár, átrepültem az Óvilágba. Ő pedig nem jelentkezett.

A negyvenedik találkozón tudtam meg a címét. Egyúttal azt is, hogy Tamkó már nem él. Megállt a szíve lent, Floridában. Nem értesítettünk – mondták a régi társak. Azt hittük, hogy tudod. Szomszédok voltatok, a búcsúlevelében rólad is megemlékezett.

Valóban: én voltam az egyetlen barátja, állt a levélben. Én segítettem át ezeken a nehéz éveken.

Akusztika

Nem volt igazi barátság: házaspárok létesítenek egymással ilyen kényelmes, négy-személyes kapcsolatokat. Ikszék és Ipszilónék. Ha szétmegy a pár, a barátságnak is vége van.

Én sem emlékszem a nevükre. Kanadából jöttek át, örültünk nekik, ide a meleg tengerekre ritkán vetődnek európaiak. Esténként összeültünk, és nagyokat nevtünk. Ikszék utánozták a kanadaiakat.

Lehet, hogy túl sokáig maradtak ott fenn Északon. Tény, hogy hiába öblögették a torkukat, sok minden rájuk ragadt. Példának okáért, nem tudtak borozni. Az ivóvíz mellé Iksz minden étkezésnél kitett négy éles nyelvű, metszett kristály poharat. A bort pedig jegelte, mint a limonádéjukat jegelik az amerikaiak.

Itt sem találták a helyüket, a trópuson. De nekünk jól jött még ez is. Akkor már készülődtünk vissza az Óvilágba, együtt csepülhettük, mint mondtuk, az indiánokat.

Igaz, hogy kijártunk a tengerpartra, órákon át gyalogoltunk a forró homokon. De ami összefűzött, a sóvárgás volt Európa után, valami anakronikus, önkínzó nosztalgia.

Két részletben szedtük a nyakunkba a világot, először feleségem és a gyerekek. Barátaink szerencsére maradtak, nem voltam egyedül számkivetésünk utolsó éve alatt.

Minden este együtt terveztük a hazatérést. Vidéken fogunk élni, döntöttük el, harminc év távlatából a vidéknek mindig nagyobb vonzóereje van. Hogy miből? Nem nyugtalanított. Iksznek volt félretéve pénze, azt mondta, pékséget nyitunk. Ő süti a kenyeret, én pedig házhoz szállítom.

Már-már megszerettem, olyan bizakodó volt, olyan elragadtatott. De azután elmúlt ez az év, és mentem én is a feleségem után. Száműzetésből megtérni nehéz: Ikszékkel is elveszítettem a kapcsolatot.

*

Az Alpokban éltünk. Tudtuk már, hogy az Óvilágban nem könnyű vidéken, és hogy egy sütödéhez több engedély kell, mint egy főiskola megnyitásához a trópuson. Feleségem Párizsban járt, egyedül voltam otthon, amikor a két Iksz beállított.

Terepjárón és fürdőruhában. Állták a szavukat: megvették a házat, ott, ahol terveztük, a szomszéd faluban. Építkeztek, most épp egy uszodát. Behozták – mondták – a városi vízvezetékét és a telefont. Hallgattam őket, és az járt az eszemben, hogy ezen a vidéken fekete hosszúnadrágot hordanak a férfiak. És még az ingüket sem gombolják ki nyilvánosan.

Ők nem vették észre, hogy ebben az oxigéndús környezetben pengeélek a körvonalak. Hogyan is mondjam: egy szövegnél sem mindegy, hogy hol hangzik el. Ez az, amit akusztikának neveznek a szónokok. Ikszék bántóan idegenek voltak az Óvilágban. Igazi amerikaiak.

Egy ideig ott éltek még, a szomszéd faluban. Azután leesett a hó, és többé nem láttuk őket. Hogy mi lett velük, nem tudom. Igaz, hogy elváltunk mi is, és az ilyen kényelmes, négyszemélyes kapcsolatokban – ha szétmegy egy pár – a barátságnak is vége van.

Néha még eszembe jutnak. Elárultam volna őket? Tény, hogy én – bárhová vettem a sors – mindig megtaláltam a helyem. Nem lógtam ki a sorból. Ha mások begombolták, begomboltam én is az ingemet.

Egy pékség! Micsoda örület! És mégis: magukra hagytam őket. Igazam volt, most pedig, ha eszembe jutnak, szégyellem magam.

Imrém

Aznap valamelyik aluljáróban dedikáltam. Régen volt, csak arra emlékszem, hogy még csak nem is a saját könyvemet. Többen váltogattuk egymást az asztal mögött, és volt valami demonstratív jellege az egésznek. Mintha tiltakoztunk volna, hogy mi ellen, azt már nem tudnám megmondani, de a kötet, amit dedikáltam, verseket tartalmazott, és a költő – ez volt a legfurcsább – még csak nem is volt jelen.

Az akció már a vége felé járt, aláírtam már fél tucat kötetet. Akkor állt meg előttem ez az ember:

– Szevasz – mondta – megismersz?

Van úgy, hogy kételyem támad, amikor így – csinált vidámsággal, de tulajdonképpen kétségbeesetten – megállnak előttem ismeretlenek. Most azonban biztos voltam benne, hogy ezt a zömök, kopasz embert nem ismerem.

Közben kitört valami tüntetésféle is. Egy munkás külsejű férfi belekiabált a mikrofonba, hogy a külvárosokban éhen hal a nép, miközben a zsidók dollárért árulnak zavaros, értelmetlen verseket.

Nem tudom, miért maradtam a helyemen. Talán az idegen régi szabású, gyűrött zakója miatt.

– Nos? – kérdezte gyáván. – Mert én azonnal megismertelek.

Nem volt nehéz dolga: az asztalon ki volt téve a nevem.

A szeme volt talán, ez a zöld kutyaszem. Vagy ezek a gyűrött bokszolófülek. Harminc éve topogott így előttem egy ember. Azaz hogy nem is így, nem egészen. Akkor, ott Hollandiában, hetyke volt, magabiztos. A parasztfiú, aki egyik napról a másikra világhírű lett.

– Imrém! – kaptam észbe. – Te lennél?

– Én, én – motyogta.

Akkor vadul burjánzó szőke haja volt, néha belemarkolt, mint a szilaj, a fékezhetetlen emberek. A hajkoronából egyetlen ritkás, vizes tincs maradt. Az is, mint a telen farka: fakó, színtelen.

– Jössz dedikálni? – kérdeztem bután.

Vállat vont, elmosolyodott. Ő volt az, kétségtelenül. Gál Imre, az őstehetség, aki annak idején mindnyájunkat ámulatba ejtett, lekörözött, majd faképnél hagyott.

*

Az első időkben Hollandiában találkoztunk, akik csak 56 őszén a nyakunkba szedtük a világot, és valahol Nyugaton lézengtünk, mint mondtuk, tanulmányúton. Hogy a többiek mit tanultak, nem tudom. De azt igen, hogy mind, kivétel nélkül, verseket írtunk. Ezeket a találkozókon pedig felolvastuk egymásnak a verseket.

Ő, Imre, nem sokáig írt és olvasott. Már ötvennyolcban fekete limuzinon hozta át Hollandiába egy asszony. Elterjedt a hír, hogy a könyvét megfilmesítették, és hogy festett hajú amerikai felesége van. Egy ízben meghívott minket a Bodeni tóhoz, ahol, mint mondta, vadászkastélya áll. Ő maga ugyan nem lehetett jelen, valahol Itáliában forgatott. De akik elmentek, mesélik, hogy az életéről szóló filmnek az volt a címe: Szabadságharcosok.

Azután pedig már senki se látta. Nem jött át Hollandiába, és a nevét se közölték többé az irodalmi rovatok. Közöttünk időközben egyre több tudós és tanár, sőt egy igazi költő is akadt. Róla pedig úgy hírelett, hogy magyarul is már csak törve tudott.

Az aluljáróban lassan kifulladt a tüntetés. Társaim mentek a dolgukra, a boltos öszzecsomagolta a facér, gazdátlan könyveket.

Gál Imre, a költő álldogált egyedül az asztal előtt. Nem nézett rám, úgy állt ott, a szűk kétsoros kabátban, mint a vicinális végállomásán ácsorgó vidékiek. Azután egyszer csak nem volt többé sehol. Lehet, hogy a tüntetőkkel jött ide ő is, és most magával sodorta a tömeg. Ma se tudom, ki volt, aki meglátogatta: Imrém, a világhírű rendező, vagy az, aki lett volna belőle, ha akkor, ötvenhat őszén itthon marad.

Policsány

A telefonban egészen meggyőzően beszélt. Okvetlenül – mondta. Találkoznunk akart velem. Emlékeztem rá, hogyne: a kis Policsány. Ott áll a felső sarokban, a képen, amit negyven éve őrzök. A csapat.

Hogy mikor? Azonnal, ha lehet. Igaz, hogy közben elmúlt negyven év, de most – vagy éppen ezért – kezdett sürgőssé válni a dolog.

– Nézd – magyarázom. – Nekem, mióta hazajöttem, hogy úgy mondjam, felgyorsult az életem. Most példának okáért stúdióm van. Kerekasztal. A Rádióba megyek. Délután pedig...

Nem hagyta folytatni, belevágott:

- Szerencséd van - mondta. - Pont a Rádióval szemben dolgozom. Felugrasz, és megbeszéljük a részleteket!

Felugrottam. Iskolatársam mérnök volt, és egy óriási üres irodában dolgozott. Az asztalon cseresznyepálinka várt és pogácsa. Ő maga pedig lent várt rám a kapuban.

Legközelebb villányi vörösborot és parasztkolbászt hozott, mert, mint mondta, a pálinka egy kicsit nehezen fogyott. A kerekasztalról lemaradtam. Az az igazság, hogy eszembe se jutott.

Pedig nem történt semmi különös. Borozgattunk. A furcsa az volt az egészben, hogy miután kitöltötte az italt, társam nem beszélt. Csak ült, hümmögött és hallgatott.

Nézem őt: komoly, ötvenes ember. Néha megvillan valami huncut fény a szemében, mintha azt mondaná, hogy hát igen, ide jutottunk, és hiába vetett olyan messzire az élet, azért értjük mi egymást, nem tűnt el nyomtalanul a múlt. A csapat.

- Ki hitte volna! - mondom. Ő pedig kacsint, tölt, hümmög és bólogat.

- Jól elbeszélgettünk! - mondja dél felé.

Másnap reggel pedig újra szól a telefon.

*

A Rádióban hiába várnak: nélkülem megy tovább a sorozat. Elmosolyodom. Ott bezzeg beszélnek! Hogy milyen is ez az ország: elmagyarázzák, szépen, okosan.

- Mire gondolsz? - kérdi a kis Policsány, és teletölti a két vizespoharat.

- Az Akasztógödörre - felelem.

Hosszú árok volt, ismerte, aki csak az alvégen lakott. No nem igazi szakadék, nem a Törökugrató vagy a Grand Canyon. De vad hely azért, a vetődés mélyét sosem érte a nap. Úgy tudtuk, hogy az isaszegi ütközet után itt végezték ki a negyvennyolcasokat.

Máskor a homokbarlangok jutnak eszembe. A töltés oldalában, ahol Besnyő felé kanyarodik a vonat. Vagy a régi gazdaság vadvizei, a langyos, lágy vizű halastavak.

Az Erzsébet-parkba csak meccsre jártunk. Volt egy ragyás képű half a csapatban, aki megállította a bőrt a fején, akárcsak a később a Globe-Trotterek. De ő egyedül is elszórakozott. Azután ott volt a sánta Rózsa, a gólkirály, meg Mészáros, a szélső, aki Elzászban volt fogoly, és most franciát tanított.

- Emlékszel a Csoszára? - kérdem, és Policsány rábólintja:

- Meg a Pupákra! Eötvös Karcsi bácsira...

A szertorna sosem volt leányálom. Miért szerettük mégis annyira ezeket a régi tornatanárokat? Talán, mert olyan egyenes ember volt valamennyi.

Mint ez is itt, ez a Policsány. Az anyja nevelte őt is: az apja neki is a Donnál maradt. Az egész múltunk közös, az alvég és a klottgatyák, a zizegő küllők és a nádasok. A szigorú Pupák, aki mindig elsírta magát a Himnusz alatt. Ennek itt nem kell magyaráznom: fél szóból is megérti, hogy mire gondolok.

- Jól elbeszélgettünk! - mondja dél felé.

Tudja, eljövök újra. Hogy a rádiókkal a legjobb esetben is csak egyetértek. És hogy vele talán még azt sem. De hogy a szívem mélyén mégis csak hozzá, a kis Policsányhoz tartozom.

Házőrzők

Néha visszalátogatok az Óvilágba, és felkeresem egyiket-másikat. Megöleljük egymást, pezsgőt bontanak. Ahogy így elnézem őket, boldogok. Házuk van és hazájuk, megvalósították az álmaikat.

Ilyenkor elfelejtem, hogy magamra maradtam. Régi életem színhelyeit hideg láva borítja. Dermedt emlékek temetőkertje már csak számomra az Óvilág.

Azután megyek tovább.

Pedig hogy hiányoztak! Velük ébredtem és velük aludtam el éveken át. Most felvisznek a hegyekbe, körbehajózzuk a tavat. Üldögélek egy-egy kávéház teraszán, míg ők vásárolnak, intézik a dolgaikat.

Néha – jól látom – összenéznek. Azt hiszik, értik. Túl sokat csavarogtam: elvesztettem, és most nem találok magam. Hiába veszek házat a hegyekben, telket a tó partján, útközben ér majd el a vég. Valahol tranziton.

Van úgy, hogy vigasztalnak. Hazajössz! – mondják. Mindenütt boldogultál, itt is fel fogod találni magad. Nem látják, hogy belőlem hiányzik már az erő. Nem a képeség, hanem a jóakarát.

Néha elkápráztatom őket. Például leadok egy írást. Annak idején megírtam a kalandjaimat. A világcsavargó! Elnémítja őket a tisztelet. Te éltél legalább! – mondják. Mi meg itt... Ilyenkor körbemutatnak, gyűlölködve nézik a veteményest a ház körül, a nappaliban a könyvespolcokat.

Nevetünk. Szóval, tulajdonképpen egész jól megvagyok. Csak egy kicsit belefáradtam a csavargásba. Házőrzők! – magamban így hívom a barátaimat. Ez ellen pedig nincs csodaszer. Sem az Óvilág, sem a trópus. Sem ez a lebegés, tranziton.

Dolgozom még, biztos, ami biztos. Ha levetném ezt a maskarát, mi maradna? Hogyan tudnám elviselni magam?

Meglátogattam őket. Felvittek a hegyekbe, körbehajóztuk a tavat. Most megyek tovább. Boldog ember vagy – mondják. Gyűlölködve nézik a veteményest a ház körül, a nappaliban a könyvespolcokat.

(1993)